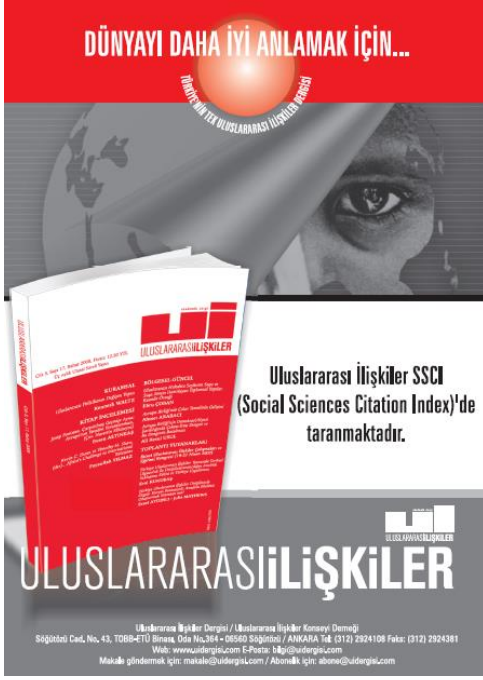

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

İŞİD'in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014-2016)

Haldun YALÇINKAYA*

* Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Bu makaleye atıf için: Yalçinkaya, Haldun, “İŞİD’in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye’nin Tecrübesi (2014-2016)”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 14, Sayı 53, 2017, s. 23-43.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği’ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*’de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

IŞİD'in Yabancı Savaşçuları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014-2016)

Haldun YALÇINKAYA

*Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
E-posta: haldun.yalcinkaya@gmail.com*

ÖZET

IŞİD ile niteliği değişen yabancı savaşçılar ulus devletlerin ortaya çıkışından itibaren fedakarca savaşan gönüllüler şeklinde savaş alanlarında görülmekteydi. Bu makalede günümüzde Birleşmiş Milletlerce yabancı terörist savaşçı şeklinde tanımlanarak yasa dışı ilan edilen yabancı savaşçıların çatışma alanından geri döndüklerinde şiddeti başka coğrafyalara bulaştırdığı öne sürülmektedir. Bu kapsamda makalede yabancı savaşçılara dair kavramsal yaklaşımlar ele alınmış ve makalenin hipotezini sınamak için 2014-2016 arasında Türkiye'de IŞİD bağlantılı terörist eylemlerden oluşan veri seti incelenmiştir. Türkiye örneğine dair bulgular IŞİD'in yabancı savaşçıların şiddeti yaymaya başladığının ilk göstergesini teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Savaşçılar, Yabancı Terörist Savaşçılar, Terörizm, IŞİD, Suriye

Foreign Fighters of ISIS and their Security Threat: Turkey's Experience (2014-2016)

ABSTRACT

Foreign fighters have been on battlefields as devoted fighting volunteers since the emergence of nation states, but their nature has changed with ISIS. The article suggests that foreign fighters, defined as illegal by the United Nations with the designation of "foreign terrorist fighters", spread violence to other geographies when they return from conflict zones. In this respect, the article discusses conceptual approaches for foreign fighters and examines the hypothesis by analyzing a dataset encompassing ISIS-linked terrorist attacks in Turkey between 2014 and 2016. The findings related to the Turkish case are accepted as the first indicator that ISIS's foreign fighters cause violence to start spreading.

Keywords: Foreign Fighters, Foreign Terrorist Fighters, Terrorism, ISIS, Syria

Giriş

2011 yılında Suriye’de rejime karşı başlayan gösterilerin iç savaşa dönüşmesi sonrasında başlayan istikrarsızlık önce bölgeyi etkisi altına aldı ve sonrasında selefi cihatçı aşırıcular nedeniyle küresel bir sorun haline dönüştü. Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) adlı terör örgütü küresel cihat ilan ederek tüm “gerçek” Müslümanları kurulan İslam Devletine “Hicret” (göç) etmeye davet etti. Buna imkânı olmayanların ise mücadeleye buldukları topraklardan katılmalarını istedi. Bu çağrı, İslami referanslı aşırıcuların Irak ve Suriye’nin yanı sıra dünyanın çeşitli bölgelerinde şiddet eylemleri gerçekleştirmesiyle neticelendi. Bugün için karşı karşıya kalınan durum Suriye merkezli çatışmaların sona ermesi halinde dahi yabancı savaşçıların yaratacağı şiddetin dünyanın geri kalanına bulaştırılması ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu ihtimal, geçmiş yıllarda gerçekleşen yabancı savaşçı akımlarının ardında bıraktığı tecrübelerin ışığında şekillenen yaklaşımlara göre yüksek görülmektedir.

“Yabancı Terörist Savaşçı” (*Foreign Terrorist Fighter*) kavramı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 24 Eylül 2014 tarihinde aldığı 2178 sayılı kararda tanımlanmış ve bu savaşçıları gayrimeşru ilan edilmiştir.¹ Siyasi anlamdaki bu girişim üye devletlerin bu unsurlarla mücadele için gereken her türlü hukuki tedbiri almasını istemektedir.

Bu çalışmada, tarihi süreçte savaş alanlarında görülen ve kendisini feda eden bireyler olarak kabul edilen “yabancı savaşçıların” günümüzün terörist-suçlularına dönüşmesi üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ana hipotezi, yabancı savaşçıların şiddeti başka coğrafyalara taşıdıklarıdır. Bu hipotezi test edebilmek amacıyla öncelikle yabancı savaşçı kavramının ne olduğu ve nasıl tanımlandığı konusu ele alınacaktır. Sonrasında konu tarihsel bir bakış açısıyla ve uluslararası yazına hâkim olan kuramsal yaklaşımlar ışığında değerlendirilecektir. Bu kuramsal yaklaşım, bir sonraki aşamada İŞİD’in yabancı savaşçıların oluşturduğu tehdidin değerlendirmesini yapmayı mümkün kılmaktadır. Son bölümde ise Türkiye’de 2014-2016 arasında gerçekleşen İŞİD bağlantılı saldırı dalgası vaka çalışması şeklinde analiz edilerek yabancı savaşçıların şiddeti yayma kapasitesi sınanacaktır. Bu yaklaşımın yabancı savaşçıların şiddeti çatışma bölgesinden farklı coğrafyalara taşıma kapasitesini ortaya koymayı mümkün kılacağı değerlendirilmektedir. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular çerçevesinde hipotezin doğruluğu konusu ile gelecekteki çalışmalara ilişkin bir takım önerilerde bulunulacaktır.

İŞİD ve yabancı savaşçıları konusu süregitmekte olan bir sorun olduğundan araştırmacıların veri konusunda bazı kısıtlılıklarla mücadelesini gerektirmektedir. Hâlihazırda çatışma alanına girmenin zorluğu ve başka coğrafyalarda tutuklananların ifade tutanaklarına erişiminin mümkün olmaması veri toplamayı engellemektedir. Konu hakkındaki mevcut çalışmalar alana ulaşabilen az sayıda habercinin aktardıkları ve devletlerin kamuoyu ile paylaştığı bilgiler çerçevesinde şekillenebilmektedir. Ayrıca yabancı savaşçıların kendilerinin sosyal medya (*facebook, twitter, instagram* vb.) paylaşımları başka bir bilgi kaynağını oluşturmaktadır.

Yabancı Savaşçı mı, Yabancı Terörist Savaşçı mı?

Tarihi süreçte meşruiyetleri sorgulanmamış yabancı savaşçıları iki binli yılların ilk on yılında Irak’taki çatışmalarda yer alan yabancı savaşçıları beraber fiilen gayri meşrulaşmışlardır. İŞİD’in eylemleri ile beraber 2014 yılından itibaren ise BM Güvenlik Konseyince resmen gayri meşru ilan edildiler. Bu dönüşüm “yabancı savaşçı mı, yabancı terörist savaşçı mı?” ikilemine dair bir soruyu ortaya

1 BM Güvenlik Konseyi 2178 sayılı kararı tam metni için bkz. http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/SCR%202178_2014_EN.pdf (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

çıkarmaktadır. Bu sorunun kısa yanıtı yabancı savaşçıların iki binli yıllardan sonra geleneksel algıdan ayrılarak terörist haline geldiğidir. Sorunun uzun yanıtı ise yabancı savaşçılara ilişkin kavramsallaşma sürecine bakmayı gerektirmektedir. Bu soruya yanıt vermek için bu alt başlıkta yabancı savaşçılar kavramının gelişme süreci önce tarihi, sonra tanımsal, daha sonra gayri meşru ilan edilmeleri için yapılan düzenlemeler ve nihayetinde IŞİD ile geldiği aşama değerlendirilecektir.

Yabancıların savaşlar için devşirilmesi yeni bir olgu değildir ve tarihte birçok defa tecrübe edilmiştir. Akademik yazında ulus devletlerin ortaya çıktığı 19. yüzyıl sonrasını yabancı savaşçıların ortaya çıkışı için bir başlangıç zamanı şeklinde kabul etme eğilimi vardır. Bunun belirgin ve basit nedeni vatandaş ordularının bu dönemde ortaya çıkması ve devletlerin de uluslaşma sonrasında savaşçıların yabancı olup olmadığı konusunda mevzu bahis yapmaya başlamasıdır. Kısacası Westfalya Barışı sonrası sınırları belirlenmiş bir coğrafyaya ve egemenliğe sahip çağdaş devlet anlayışının ortaya çıkmasının iki asır sonrasında, güçlü vatandaşlık güdüsüne sahip ulusları barındıran ulus devletlerin oluşumu kırılma noktasını teşkil etmektedir.

19. yüzyılda yaşanan Yunan İsyanı (1821-1832), Teksas Bağımsızlık Savaşı (1835-1836); 20. Yüzyıldaki İspanyol İç Savaşı (1936-1939), Arap-İsrail Savaşı (1948), Afganistan Savaşı (1979-1989), eski Yugoslavya'nın Dağılması esnasında yaşanan olaylar (1991-1995) ve Somali'deki çatışmalar (2006-2009) yabancı savaşçıların çatışma alanlarında görüldüğü örneklerdir.²

Bu örneklerde rol alan geleneksel yabancı savaşçılara ilişkin yapılabilecek ilk değerlendirme, elbette ideolojik bir takım nedenlerle bu kişilerin kendi dönemlerinde teröristten/suçludan ziyade kendilerini bir dava için feda eden yüksek niteliklere sahip bireyler şeklinde kabul edildikleridir. İngiliz şair Lord Byron'un kendi isteğiyle antik Yunan medeniyetini kurtarma iddiası ile Yunan İsyanına katılarak Osmanlı'ya karşı savaşması ya da Ernest Hemingway'in gönüllü olarak İspanyol İç Savaşına katılması bunun en bilinen örnekleridir. Bu kapsamda geleneksel yabancı savaşçı tanımında üç temel unsur ön plana çıkmaktadır: Yabancılık, gönüllülük ve bir davaya sahip olma.

“Yabancı Savaşçı” üzerine mutabık kalınan bir tanım bulunmamaktadır, ancak hangi tanım esas alınırsa alınsın yukarıda ifade edilen üç temel unsur olan “yabancılık”, “gönüllülük” ve “bir davaya sahip olma”yı içermesi gerekmektedir. Tanımda ilk üzerinde durulması gereken nokta yabancı savaşçı şeklinde nitelenen bu kişilerin çatışmaların gerçekleştiği toprakların vatandaşı olmaması gerektiğidir. Herhangi bir bireyin yabancı savaşçı olarak nitelenebilmesi için ruhani, etnik, yardım, kurtarma gibi güdülerle ve herhangi bir maddi çıkar güdümeden kendi ülkesi ile ilgili olmayan bir grup ya da orduya dâhil olması gerekmektedir. Maddi güdüye sahip yabancı savaşçılar “paralı askerlerdir” (*mercenary*). Soğuk Savaş sonrası dönemde Angola, Irak ve Afganistan gibi çatışma bölgelerinde görülen *Executive Outcomes*, *Blackwater* gibi savaş müteahhitleri 21. yüzyılın para kazanma güdüsüne sahip özel ordularıdır.³ Para kazanma güdüsüne sahip olan bu unsurlar büyük oranda çatışan tarafların vatandaşı olmamalarına rağmen gönüllülük esasına göre hareket etmedikleri için “yabancı savaşçı” statüsünde kabul edilmezler.

2 Çağdaş dönemde Türkiye'den en çarpıcı yabancı savaşçı örneği Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Ordusu için çarpışan Venezuelalı Rafael de Nogales Mendez'dir. Nogales Mendez'in İspanya, Britanya ve Meksika ordularında da çeşitli savaşlara katıldığı bilinmektedir. Bkz. Mehmet Necati Kutlu, “Yeni Bilgiler Işığında ‘Rafael de Nogales Mendez’”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM) Dergisi*, Sayı 16, 2004, s.191-213.

3 Burak Tangör ve Haldun Yalçınkaya, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25, Bahar 2010, s.135.

Tanımda üzerinde durulması gereken bir başka husus yabancı savaşçıların muharip olup olmaması sorunudur. Bir kişinin çatışma alanında bizzat çatışmaya girmesi anlamına gelen muharip görevler yerine, lojistik destek ve/veya sıhhi destek gibi görevlerde yer almasının bu kişiye yabancı savaşçı statüsü kazandırıp kazandırmayacağı konusu tartışmalıdır. Bu konuda akademik tartışmaların geldiği son nokta muharip ya da destek hizmetleri olduğuna bakılmaksızın her türlü askeri faaliyete katılan kişinin yabancı savaşçı olarak kabul edilmesi gerektiği yönündedir.

Irak Savaşına kadar olan dönemde geleneksel yabancı savaşçıların katıldıkları savaşların “haklı” olup olmadığı veya terörist unsurlar olup olmadıkları sorunsalı ele alınmamaktaydı. Bunun en önemli nedeni iki binli yıllarda yabancıların terörist örgütlerce terörist savaşçı şeklinde devşirilmelerine kadar bu tür bir durumun varlığının gündeme gelmemesidir. Nihayetinde bu kişiler geleneksel savaşlarda özellikle göreceli güçsüz olan tarafa yardıma giden gönüllülerdi ve katıldıkları savaşlar uluslararası kamuoyunca bir dereceye kadar adil ve haklı görülebilmekteydi. Ancak yeni dönemde terörist örgütlerin yarattığı çatışma ortamı için bu değerlendirmenin yapılabilmesi söz konusu değildir. Dolayısıyla yabancı savaşçıların katıldıkları çatışmaların adil ve haklı olmaması onların “terörize” olarak gayri meşrulaşmasının zeminini hazırlamıştır.

Esasen yabancı savaşçıları konusunda Uluslararası İlişkiler alanında akademik çalışmalar gerçekleştirme ve kuramsal bir bakış açısı yaratma ihtiyacı iki binli yıllarda doğmuştur. Çünkü yukarıda belirtildiği üzere yabancı savaşçıları daha önce terörist olarak değerlendirilmiyorlardı. Ancak, yabancı savaşçıları 2003 yılındaki Irak Savaşı sonrasında ülkedeki kalkışma ve ayaklanmalarda yoğun ve etkin bir biçimde görülmeye başlandı. Irak’taki çatışmalarda yer alan Irak el-Kaidesi ve ona katılımlar, sorunu Afganistan ile de ilişkilendirmiştir. Bu çerçevede yabancı savaşçıları hakkında bu dönemde farklı boyutlarda akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde akademik yazında çeşitli tanımlar ortaya atılmış olup; bu makalede öne çıkan dört tanım üzerinde durulacaktır.⁴

David Malet, “iç savaşlarda (çatışmalarda) kalkışmaya⁵ katılanlardan çatışan devletlerin vatandaşı olmayanları” yabancı savaşçı şeklinde tanımlamıştır.⁶ Malet, tanımının teröristleri, yabancı lejyonları, savaş müteahhitlerini kapsamadığını belirtmektedir. Ian Bryan’ın yabancı savaşçı tanımı, “evlerinden kopup ulus ötesi bir dava ya da kimlik için savaşanlar” şeklindedir.⁷ Barak Mendelsohn ise yabancı savaşçıları terörist olarak kabul etmemekte; bununla birlikte tanımında bu savaşçıların müdahil oldukları çatışmalarda vatandaşlık bağı olmamasının gerekliliğini vurgulamaktadır.⁸

Yukarıdaki tanımlama girişimlerinin tamamında yabancı teröristler ile yabancı savaşçıları birbirinden ayırma çabası fark edilmektedir. Bunun muhtemel nedeni tanımların yapıldığı dönemde “yabancı savaşçı” olmanın gayri meşruluğu üzerine bir mutabakatın olmamasıdır. Tanımlardaki terörist savaşçı ile yabancı savaşçıları birbirinden ayırma çabasının temelinde iki binli yılların ilk on yılındaki teröristler ile tarihi süreçte görülen “fedakâr” geleneksel yabancı savaşçıları birbirinden ayırıştırma gayreti yer almaktadır.

4 Diğer Yabancı Savaşçı tanımları için bkz. Cerwyn Moore ve Paul Tumelty, “Foreign Fighters and the Case of Chechnya: A Critical Assessment”, *Studies in Conflict and Terrorism*, Cilt 31, Sayı 5, 2008, s.412–433; Kristin M. Bakke, *Copying and Learning from Outsiders? Assessing Diffusion from Transnational Insurgents in the Chechen Wars*, PRIO Working Paper, 9 Kasım 2010; Robert A. Pape ve James K. Feldman, *Cutting the Fuse: The Explosion of Global Suicide Terrorism and How to Stop It*, The University of Chicago Press, Chicago, 2010, s.59; Frank Ciluffo, Jeffrey A. Cozzens ve Magnus Ranstorp, *Foreign Fighters: Trends, Trajectories, and Conflict Zones*, Homeland Security Policy Institute, Washington, DC, 1 Ekim 2010, s.3.

5 Türkçe akademik yazında halen İngilizce’de “insurgency” şeklinde tanımlanan duruma ilişkin ayaklanma, kalkışma, isyan gibi farklı karşılıklar kullanılmaktadır. Ama bunların hangisinin Türkçe karşılık olması gerektiğine dair akademik yazında bir tartışma dahi çıkmamıştır. Bu çerçevede bu makalede etimolojik kaygılarla “kalkışma” tercih edilmiştir.

6 David Malet, *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*, Oxford University Press, New York, 2013, s.9.

7 Ian Bryan, “Sovereignty and the Foreign Fighter Problem”, *Orbis*, Cilt 54, Sayı 1, Kış 2010, s.115–129.

8 Barak Mendelsohn, “Foreign Fighters – Recent Trends”, *Orbis*, Cilt 55, Sayı 2, Bahar 2011, s.192–193.

Thomas Hegghammer diğerlerinden daha detaylı bir tanımlama yapmış ve tanımını dönem içinde geliştirmiştir. İlk tanımında yabancı savaşçılar için “bir kalkışma hareketine katılarak bu hareketin faaliyetlerine dâhil olan; çatışan devletle vatandaşlık ya da akrabalık bağı olmayan; herhangi bir resmi askeri yapıya dâhil olmayan ve herhangi bir ödeme almayan” şeklindeki unsurlara yer vermiştir.⁹ Hegghammer IŞİD’in ortaya çıkışı sonrası yayınladığı çalışmasında ise tanımını “herhangi bir düşmana karşı terörist faaliyetler dâhil olmak üzere herhangi bir askeri faaliyete katılmak için Batıyı terk eden ya da terk etme kararı almış kişileri” kapsayacak şekilde değiştirmiştir.¹⁰ Esasen Hegghammer’in oluşturduğu veri seti Batılı ülkeleri kapsadığı için tanımında, “Batıyı terk eden”ler şeklinde bir kısıtlamaya giderek genelleştirmeden kaçınmıştır.¹¹

Bu değerlendirmeler ışığında yabancı savaşçı tanımı hakkındaki tartışmaların devam edeceği varsayılmaktadır. Yukarıda bahsi geçen dört tanımın ışığı altında bu makalede önerilen tanım şu şekildedir: *Taraflardan herhangi biriyle vatandaşlık ya da akrabalık bağı olmayan, yabancı bir ülkeden çatışma bölgesine giden, maddi bir kazanç elde etmeden kendine göre bir davayı güderek bir iç çatışma, kalkışma ya da terörist faaliyette bulunan bir gruba ya da orduya katılan kişiye Yabancı Savaşçı denir.* Ancak belirtmek gerekir ki akademik tanımların temel endişesi konuyu kavramsallaştırabilecek geniş bir veri setine ulaşmaktır. Dolayısıyla bu tanım ulus devletlerin ortaya çıkışından itibaren tüm yabancı savaşçıları kapsamaktadır. Ancak BM Güvenlik Konseyi 2014 yılında getirdiği tanımla IŞİD başta olmak üzere tüm terör örgütlerinin yabancı savaşçılarına karşı mücadele edebilecek bir yapıyı kurmayı amaçlamaktadır.

Birleşmiş Milletlerin terörle mücadele mekanizmalarındaki hantallığı aşmak adına geliştirilen bir inisiyatif olarak kabul edilen Terörle Mücadele Küresel Forumu (TMKF) 24 Eylül 2014’de BM Güvenlik Konseyince “Yabancı Terörist Savaşçılar” konulu 2178 sayılı kararın alınmasını sağlamıştır. TMKF, 11 Eylül saldırıları sonrasında küresel terörizme karşı geleneksel uluslararası kuruluşların geliştirdiği inisiyatiflerin başarısızlıklarından alınan dersler çerçevesinde geliştirilmiş bir platformdur. Özellikle uluslararası kuruluşların kararlarını genelde oybirliği ile alması zorunluluğu terörizmin tanımının yapılmasında dahi bir konsensüse varılmasına engel olmuştur. 22 Eylül 2011 tarihinde Türkiye ve ABD’nin eş başkanlığında kurulan TMKF ise tüm devletlere açık bir platformdur. Konunun ilgili taraflarının bir araya gelmesini sağlayan ve oylamaya dayalı kararlar alması beklenmeyen bir platform özelliğine sahiptir. Bu sayede terörle mücadele konusunda sorunların tespiti, çözüm önerilerinin ve mekanizmalarının üretilmesini ve hatta kaynakların harekete geçirilmesini mümkün kılan bir inisiyatiftir.¹² Bu çerçevede TMKF’nin çalışmaları sayesinde 2014 yılında BM Güvenlik Konseyinde “Yabancı Terörist Savaşçı” tanımı yapılarak, küresel seviyede mücadelenin yasal zemini oluşturulmuştur.

Aslında, BM Güvenlik Konseyi 2178 sayılı kararında tanımlama yapmadan önce yabancı terörist savaşçılardan ilk defa 2170 sayılı kararında bahsetmişti. Teknik olarak Güvenlik Konseyi “Yabancı Savaşçı” tanımına “terörist”liği de ekleyerek tanımı hukuki bir platforma taşımış ve yasa dışı ilan etmiştir. 2178 sayılı karar, BM Şartının VIIinci Bölümü kapsamında alınmıştır ki bunun da anlamı kararın bağlayıcı olduğudur. Buna benzer bir karar daha önce 11 Eylül 2001 tarihli el-Kaide

9 Thomas Hegghammer, “The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad”, *International Security*, Cilt 35, Sayı 3, Kış 2010, s.58-60 ve s. 90-91.

10 Thomas Hegghammer, “Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists’ Choice between Domestic and Foreign Fighting”, *American Political Science Review*, Cilt 107, Sayı 1, Şubat 2013, s.1-15.

11 Thomas Hegghammer’in bahsi geçen makalesinde ifade ettiği Batı Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avustralya’yı kapsamaktadır. Kendisi, araştırmasını Batı ile kısıtlamasının nedenini konu hakkındaki verilere sadece bu coğrafyada sistematik olarak ulaşabilmesi şeklinde gerekçelendirmektedir.

12 Haldun Yalçınkaya, “Son Gelişmeler Işığında Terörle Mücadele Küresel Forumu ve İşlevi”, *Dış Politika Analizi*, 28 Eylül 2014, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4238?s=orsam|turkish> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

saldırıları sonrasında alınmıştı. BMGK'nin 1373 sayılı bu kararı VIIinci bölüm kapsamında alınmış ve tüm dünya bu kararın arkasında birleşmişti. Dolayısıyla 2178 sayılı kararının da aynı ruha sahip olması planlanarak yabancı terörist savaşçılara karşı tüm üye devletlerin hukuki düzenlemeler yaparak mücadele etmesi tasarlanmıştır.

BMGK'nin 2178 sayılı kararında yabancı terörist savaşçılar şu şekilde tanımlanmıştır:

İkamet etmekte veya vatandaşı olduğu bir devletten başka bir devlette terörist faaliyetleri gerçekleştiren, planlayan, hazırlığında olan veya katılma amacıyla seyahat eden; ya da silahlı çatışmalarla ilişkili olanlar dâhil olmak üzere terör eğitimi alan veya veren bireyler.¹³

Bu tanımda “terör” tartışmasız bir biçimde odak noktasına alınmıştır. Dolayısıyla akademik yazındaki “yabancı savaşçı” tanımlarından daha dar bir kapsam esas alınmıştır. Bu tanım sayesinde kavram hakkındaki belirsizlikler asgari düzeyde tutularak yabancı terörist savaşçılara karşı küresel bir hukuki yaklaşım geliştirilmesi ve buna bağlı olarak uygulanacak yaptırımlar dizisinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte 2178 sayılı karar, hazırlık ve seyahat halinde olan yabancı terörist savaşçıları da gayri meşru ilan etmiştir. Aslında bireyleri suçu işlemeyen önce gayri meşru ilan etmek anlamına gelen bu husus, hukukçular tarafından tartışılması gereken bir konudur. Ancak bu potansiyel hukuki tartışma bu makalenin konusunun dışındadır. Fakat diğer yandan bu düzenlemeler sayesinde yabancı terörist savaşçılarla mücadele etmenin mümkün hale gelebildiği de belirtilmelidir.

2178 sayılı karar, yabancı terörist savaşçılara karşı alınacak tedbirleri detaylarıyla açıklamaktadır. Bahse konu tedbirler (Tablo-1) radikalleşmeden terörizme geçişi engelleme, yabancı savaşçılara karşı tedbirler, silahlı çatışmaları bitirme ve çözüme ile topluma geri kazandırma aşamalarını gerektirmektedir.

Tablo-1 BMGK 2178 Sayılı Kararı Çerçevesinde Yabancı Terörist Savaşçılara Karşı Alınacak Tedbirler¹⁴

Radikalleşmeden Terörizme Geçiş Engelleme	Yabancı Savaşçılara Karşı Tedbirler	Silahlı Çatışmaları Bitirme ve Çözme	Topluma Geri Kazandırma
<ul style="list-style-type: none"> • Şiddet İçeren Aşırıcılık Engelleme • Aşırıcılık veya Hoşgörüsüzlük ile Beslenen Terörizme Teşvikle Mücadele • Siyasi ve Dini Hoşgörüyü Yüceltme • Ekonomik Gelişme ve Sosyal Bütünleşme 	<ul style="list-style-type: none"> • Devşirmeyi Engelleme • Seyahatleri Engelleme • Yabancı Savaşçı Finansmanını Engelleme 	<ul style="list-style-type: none"> • Askeri Tedbirler • Diplomatik Tedbirler 	<ul style="list-style-type: none"> • Radikalleşmeyi Tersine Çevirme • Siyasi ve Dini Hoşgörüyü Yüceltme • Ekonomik Gelişme ve Sosyal Bütünleşme

Yukarıda anlatılanlar ışığında karşımızda bir eyleme karşı iki farklı kavram ve tanım bulunmaktadır. Akademik açıdan bakıldığında yabancı savaşçı kavramı ve tanımı şüphesiz kısa bir dönemi kapsamayıp genel bir süreci içermektedir. Öte yandan BM açısından getirilen yabancı terörist savaşçı kavramı ve tanımı bir önlemler dizisini içeren, dönemin gerçeklerine karşı bir duruşu sergilemektedir. Bu çerçevede kavramsallaştırmaya yönelik çalışmalarda yabancı savaşçı; IŞİD ve

13 BM Güvenlik Konseyi 2178 sayılı kararı, paragraf 8. http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/SCR%202178_2014_EN.pdf (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

14 Ibid., paragraf 13.

benzeri terör örgütlerinin yarattığı şiddet ve buna dair önlemlere ilişkin çalışmalarda ise yabancı terörist savaşçı kavramı ele alınmaktadır. Bu makalede, IŞİD'in yabancı terörist savaşçıları ve onların şiddeti bulaştırması incelendiğinden yabancı terörist savaşçılara dair BM Güvenlik Konseyinin 2178 sayılı kararındaki kapsam esas alınmaktadır.

Suriye İç Savaşı ve IŞİD Tecrübesi Işığında Yabancı Savaşçıları Anlamak

2010 yılında Tunus'ta protesto gösterileri ile başlayıp sonrasında Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerine yayılan halkların demokratikleşme talepleri çerçevesindeki protesto ve ayaklanmalar "Arap Baharı" genel adı altında ele alınmaktadır. Bu protesto ve ayaklanma dalgasında Tunus, Libya ve Mısır'ın siyasi yapılarında değişiklikler yaşandı. Arap Baharının son halkası ise halkın özgürlük talepleri ile Suriye'de 2011'de başlayan olaylardır. Beşar Esad yönetiminin gösterileri şiddet ile bastırması Suriye'deki sürecin iç savaşa dönüşmesiyle neticelendi. Suriye'nin heterojen yapısı ve Hafız Esad döneminde şekillendirilen güvenlik yapılanması iç savaşı şiddetlendirmiştir. Suriye'de İslami radikallerin bu iç savaştan beslenmesi ilk bakışta şaşırtıcı gibi görünse de Suriye'nin yakın siyasi tarihine göz atıldığında bunun beklenmeyen bir durum olmadığı da görülmektedir.

Suriye Baas partisi, temel ilkeleri olan sosyalizm, sekülerizm ve pan-Arabizm sayesinde ülkede radikal İslami hareketlerin yeşermesini engellemiştir. Ancak, öncelikle Soğuk Savaşın sona ermesi tüm dünyada olduğu gibi bu ülkede de sosyalizmin gücünü kırdı. Sonrasında ise Irak'ta yaşanan iki savaş ve nihayetinde bu ülkenin işgal edilmesi ile yaşanan istikrarsızlıklar Suriye'yi de etkiledi. Ülkenin bu dönemde karşı karşıya kaldığı sosyo-ekonomik sorunlar neticesinde Suriye'deki Sünniler arasında İslamcı hareketlerin güçlenmeye başladığı görülmektedir. 2000 yılında Hafız Esad'ın ölümü sonrası iktidara gelen Beşar Esad, İslamcı hareketi özgürlükleri artırarak kontrol etmek istemiştir. Ancak bu siyasi düzenlemeler doksanlı yılların sonunda kırsalda ve varoşlarda ortaya çıkan Selefi¹⁵ hareketi kontrol edemedi.¹⁶

ABD liderliğindeki Koalisyon Kuvvetleri, Suriye'de Selefi hareketin yeşermeye başladığı dönemde 2003 yılında Irak'ı işgal etti ve bu ülkede Amerikan karşıtı bir kalkışma hareketi başladı. Irak el-Kaide'sinin etkin olduğu bu kalkışmaya Suriye'deki Selefi hareket de destek verdi. Arap Baharının Suriye'ye henüz yayılmadığı bu dönemde, Şam yönetiminin ülkeyi kontrol edebilme kabiliyetinin bulunması nedeniyle Selefi hareket Suriye topraklarında bir tehdit teşkil etmiyordu.¹⁷ Bu noktada belirtmek gerekir ki Irak el-Kaide'sinin tüm yabancı savaşçıları da Irak'a Suriye üzerinden geçmekteydi.¹⁸ Bunun bir neticesi olarak, Şam yönetimi iç savaş nedeniyle ülkeyi kontrol edemez hale geldiğinde Irak'ta tecrübelenen yabancı savaşçılar IŞİD çatısı altında şiddeti Suriye'ye hızla bulaştırdılar.

15 "Selef" kelimesi "önceki" anlamına gelmektedir. "Selefilik" ise İslam dininde selef şeklinde kabul edilen kişilere ve o dönemin kurallarına tabi olmayı kabul eder. En basit ifadeyle İslam'ın Hz. Muhammed dönemindeki haline dönüşünü şart koşar ve İslam dinine "sonradan eklenen" her şeyi reddeder. "Selefilik" için bkz. Hilmi Demir, *Selefiler Kimdir, Selefilik Nedir?*, 21.yy Türkiye Enstitüsü, Teostrateji Araştırma Merkezi Yayını, 30 Haziran 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/teostrateji-arastirmalari-merkezi/2014/06/30/7681/selefiler-kimdir-selefilik-nedir> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

16 Peter Neumann, "Suspects into Collaborators: Assad and the Jihadists", *London Review of Books*, Cilt 36, Sayı 7, 3 Nisan 2014, s.19-21.

17 Ibid.

18 Joseph Felter ve Brian Fishman, *Al-Qaida's Foreign Fighters in Iraq: a First Look at Sinjar Records*, Combating Terrorism Center at West Point, 2007, s.20.

Irak el Kaide'si, ABD'nin Irak'tan çekilmesi ve Suriye'de iç savaşın başlamasıyla birlikte evrimleşerek Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) adı altında örgütlendi. Örgütün lideri Ebu Bekir el-Bağdadi, 29 Haziran 2014'te halifelliğini ilan ederek Suriye ve Irak topraklarında bir İslam Devletini kurduğunu duyurmuştur. El-Bağdadi bu şekilde dünyanın her tarafındaki Müslümanlara bir anlamda gerçek bir İslam devleti "ütopyası" sunmaktaydı. Bu ideolojik yaklaşıma ve devletin varlığına karşı çıkan diğer Müslümanları "yakın düşman" olarak ilan ederek hedef almaktadır. Oysa kurucu ideolojinin kaynağı el Kaide, "uzak düşman" kabul ettiği ABD ile Batıyı hedef almaktaydı ve tüm Müslümanları kapsayan bir mesaj sunmamaktaydı.¹⁹ Bu ideolojik yaklaşım farklılığı ve daha da önemlisi bir ütopya sunabilmesi, İŞİD'in selefist cihatçı hareketine katılımların artmasına neden olmuştur. İŞİD, 2016 yılının ilk çeyreği itibarıyla Suriye ve Irak topraklarının önemli bir kısmında kontrolü elinde tutmakta, infazlar da dâhil olmak üzere ideolojik eylemlerini gerçekleştirmekte ve bu infazları dünya kamuoyunda infial yaratmak amacıyla sosyal medya yoluyla yayımlamaktadır.

İŞİD'in terörist savaşçıların çoğunluğu Suriye ve Irak topraklarında yaşayan Sünni gruplardan oluşmaktadır. Bununla birlikte dünyanın çeşitli bölgelerinden önemli sayıda "yabancı savaşçı"nın İŞİD'e katıldığı görülmektedir.²⁰ Söz konusu yabancı savaşçılar sadece Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu devletlerden İŞİD'e katılmamaktadır. El-Bağdadi'nin "Hicret" çağrısına aralarında Batılı devletlerin vatandaşlarının da yer aldığı dünyanın dört bir tarafından bireyler katılmışlardır. Bu durum İŞİD ve faaliyetlerini dünyanın geri kalanını yakından ilgilendiren bir mesele haline dönüştürmüştür. Arap Baharının son dalgasının yaşandığı Suriye'deki yerel sorun, İŞİD ve yabancı savaşçılar nedeniyle bölgeyi aşan küresel bir terör sorunu haline gelmiştir. Bunun ana nedeni devşirilen yabancı savaşçıların geri dönmeleri halinde şiddeti başka coğrafyalara yayma kapasitesi taşımalarıdır.

Yabancı savaşçılar konusuna tarihsel perspektiften bakılarak, konunun gelişimine 19. yüzyıldan itibaren odaklanıldığında "İslami" dava için çarpışan yabancı savaşçıların asıl çoğunluğu oluşturmadığı görülmektedir. Süreç, 1979 yılında Afganistan'ın işgali ile Komünizme karşı İslam'ı savunma amacındaki "Mücahit"lerle birlikte başlayan yaklaşık son kırk yıllık dönemde değişmiştir. Bu değişimi anlamada, diğer bir deyişle selefist cihatçı yabancı savaşçıların durumunu değerlendirmede üç farklı dönemin varlığından söz edilebilir (Tablo-2). İlk dönemde Afganistan, Saraybosna, Çeçenistan ve Somali'de çarpışan yabancı savaşçılar yer almaktadır. Bu yabancı savaşçılar çatışmalar bittikten sonra, sözgelimi İspanya İç Savaşında çarpışanlar gibi "fedakârlık" yapan bireyler şeklinde kabul edilmişler ve bunlar herhangi bir hukuki yaptırımla karşılaşmamışlardır. İkinci dönem 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası dönemdir ve bu dönemde özellikle Irak ve Afganistan'da el Kaide bağlantılı biçimde terörist faaliyetlerde bulunan yabancı savaşçılar yer almaktadır. İŞİD ve sonrası dönem ise evrimleşmenin son dönemini oluşturmakta olup bu yabancı savaşçılar yukarıda da değinildiği üzere günümüzde BM Güvenlik Konseyinin 2178 sayılı kararı ile tüm dünyada yasa dışı ilan edilmiş durumdadırlar.

19 Brian Fishman, "After Zarqawi: the Dilemmas and Future of Al Qaeda in Iraq", *The Washington Quarterly*, Cilt 29, Sayı 4, 2006, s.20-21; Daniel L. Byman, "Comparing Al Qaeda and ISIS: Different Goals, Different Targets", Brookings Institution, 29 Nisan 2015, <https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

20 Suriye ve Irak'ta devşirilen yabancı savaşçı sayısına ilişkin olarak 27-31.000 arası rakamlar verilmektedir. Bu sayının bölgelere göre dağılımı ise şu şekildedir: Batı Avrupa 5.000, eski Sovyet Cumhuriyetleri 4.700, Kuzey Amerika 280, Balkanlar 875, Kuzey Afrika 8.000, Ortadoğu 8.240 ve Güneydoğu Asya 900. Richard Barrett, *et.al.*, *Foreign Fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq*, The Soufan Group, Aralık 2015, s.5.

Tablo-2 İslami Referanslı Yabancı Savaşçıların Evrimi

Dönemler	Kapsamı	Açıklama
Birinci Dönem (1979-2001)	Afganistan, Saraybosna, Çeçenistan ve Somali'de çarpışan savaşçılar	Meşruiyetleri sorgulanmamış fedakâr savaşçılar
İkinci Dönem (2001-2011)	El Kaide bağlantılı olan teröristler	Haklarında uluslararası seviyede gayri meşru olduklarına dair yasal düzenleme yapılmamış teröristler
Üçüncü Dönem (2011-)	Suriye ve Irak'ta başta İŞİD olmak üzere diğer terörist örgütlerdeki teröristler	BMGK 2178 ile Yabancı Terörist Savaşçı şeklinde tanımlanmış gayri meşru teröristler

Afganistan, 1979 yılında Sovyetler Birliği'nin işgali sonrasında 1989 yılına kadar süren bir savaşın içine sürüklenmişti. Muhafazakâr bir toplum yapısına sahip olan Afganistan'daki bu durum, Müslüman dünyada ülkelerin sınırlarını aşan bir tepki doğmasına neden oldu. Filistinli Şeyh Abdullah Yusuf Azzam'ın selefi cihatçı hareketin önemli bir köşe taşı olan "Kervana Katılın" (*Join the Caravan*) başlıklı fetvası yabancı savaşçıların 1980'lerde Afganistan'a akın etmesini sağlamıştır. Yukarıda bahsi geçen ilk dönem İslami referanslı yabancı savaşçılar olarak nitelenen bu savaşçılar Afganistan'ın işgaline karşı mücadele etmişlerdir.²¹

İkinci dönem İslami referanslı yabancı savaşçılar el Kaide'nin 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ortaya çıkmıştır. El Kaide, Azzam'ın 1989 yılında bir suikast sonucu öldürülmesinden sonra, Azzam'ın öğrencileri olan Eyvem el-Zevahiri ve Usama Bin Ladin tarafından kurulmuştur. Zevahiri ve Ladin'in, Afganistan işgali sonrası dönemde, el Kaide yabancı savaşçıların evlerine dönmek yerine küresel "cihad"²² yapması yönünde karar almaları süreci farklı bir mecraya taşımıştır. Afganistan'ın işgali sonrası mücahitlerin bir kısmı evlerine dönmüş; büyük bir kısmı Afganistan'da kalmış ve bir kısmı ise Bosna'ya savaşmaya gitmişlerdi. Evlerine dönen yabancı savaşçıların üç farklı yol izledikleri görülmektedir: Bir kısmı emekli olarak sakin bir yaşam sürerken diğer bir grup yeni yabancı savaşçılara fikri eğitim vererek sonraki çatışmalara gidecek yabancı savaşçıların yeni grup/ordulara katılmasını sağlamıştır. Bu unsurların bir anlamda pasif şekilde davaya hizmet ettikleri ileri sürülebilirken geri kalan savaşçılar 11 Eylül saldırıları gibi terörist aktivitelerle çarpışmaya devam ederek sözde "küresel cihad"ı başlatmışlardır.

Sovyet işgali esnasında Afganistan'da savaşan yabancı savaşçıların etkin bir savaşçı güç olduğunu söylemek güçtür. Aslında bir anlamda mücahitlere savaş alanında yük durumuna geldikleri dahi gözlemlenmiştir. Bu unsurlar arasında yer alan bir kısım Arap özellikle yaz tatillerinde macera için gelenlerdi ve "Gucci Cihatçıları" şeklinde adlandırılmaktaydılar.²³ Ancak Afganistan tecrübesi yine de iki noktada günümüz yabancı savaşçıların evrimleşmesinde önemli bir köşe taşı olmuştur. Birincisi el Kaide'nin kurulmasıyla "küresel cihad" olgusunun başlaması ve ikincisi savaşın "gazi"lerinin tecrübeli savaşçılar olarak doksanlı ve iki binli yıllardaki seleftist cihatçıların dünyaya yayılmasının zeminini hazırlamasıdır.²⁴

21 Abdullah Azzam, *Join the Caravan*, (Eng. ver. 1987), s.11. http://archive.org/stream/JoinTheCaravan/JoinTheCaravan_djvu.txt (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

22 Burada bahsi geçen "cihad" kavramın gerçek anlamı olan "kişinin ruhani dünyasından başlayan bir mücadele" yerine negatif içeriğe sahip bir anlayışla radikal İslamcıların kanlı terörist mücadelelerini meşrulaştırmak amacıyla kullandıkları kapsamdadır.

23 Brian Glyn Williams, "On the Trail of the 'Lions of Islam': Foreign Fighters in Afghanistan and Pakistan, 1980-2010", *Orbis*, Cilt 55, Sayı 2, Bahar 2011, s.218-222.

24 Jeanine de Roy van Zuijdewijn ve Edwin Bakker, *Returning Western Foreign Fighters: The Case of Afghanistan, Bosnia and Somalia*, International Centre for Counter-Terrorism Background Note, Lahey, Haziran 2014, s.2-4.

Afganistan'da tecrübe kazanan radikal İslamcı unsurlardan oluşan birinci dönemin tecrübeli yabancı savaşçıların ilk sahne aldıkları çatışma alanı dağılma sürecindeki eski Yugoslavya oldu. Bu unsurlar ıstırap çeken Bosnalı Müslümanlara destek için Bosna'ya gittiler ve "Mücahid" adı altında Bosna ordusuna bağlı bir tabur teşkil ederek, Bosna ordusu içinde savaştılar. Bu esasen Afganistan'dan farklı bir yöntemdi. Bosna'daki çatışmaları bitiren Dayton Anlaşmasının yabancı savaşçıların 30 gün içerisinde çatışma bölgesini terk etmesini öngörmesine rağmen bin kadarının Bosna'da kaldığı düşünülmektedir. Bosna tecrübesi İslami radikal yabancı savaşçıların bir anlamda tarih sahnesindeki sürekliliğini sağladı. Bunun da ötesinde Afganistan'daki formasyondan farklı bir askeri düzende hareket etmelerine şahit olundu.²⁵

Yabancı savaşçıların çatışmalar sona erdikten sonra eve dönüş aşamasında yaratacağı potansiyel tehdidin en yüksek düzeyde hissedilmesi ise ikinci dönemde yaşandı.²⁶ İslami referanslı yabancı savaşçılar ilk dönemlerinde Afganistan, Bosna, Çeçenistan ve Somali'de fedakârca ve mazlumları korumak amacıyla çatışmalara dâhil olan "mücahit"ler şeklinde kabul edilmekteydiler. El Kaide'nin kurulması, ideolojinin küresel cihada dönüştürülmesi ve bireylerin savaş alanı tecrübesi kazanması faktörleri birleştiğinde evrimleşme meydana geldi.

Tarih sahnesinde bir anlamda süreklilikle devam eden bu hareketin evrimleşmesinin bir sonucu da ABD'deki 11 Eylül, Britanya'daki metro istasyonu ve Türkiye'deki İstanbul terör saldırılarının gerçekleşmesidir. Bu eylemler o döneme kadar görülmüş eylemlerden daha büyük ve ölümcül bir seviyedeydi. Bunun en temel nedenlerinden birisi de bahse konu hareketin sürekliliği ve evrimleşmesiydi. Nihayetinde çatışma alanı tecrübesine sahip yabancı savaşçılar, çatışma alanından döndüklerinde daha ölümcül ve sonuca gitme oranı yüksek saldırılar gerçekleştirebilme kapasitesine sahip olduklarını göstermiş oldular.²⁷

Bu noktada yanıtlanmasına ihtiyaç duyulan soru kimlerin yabancı terörist savaşçı olduğudur. Makalenin başlangıcında yabancı terörist savaşçılara ilişkin verilere erişimin kısıtlı olduğundan bahsedilmişti. Bu çerçevede kısıtlı verilere rağmen bu kişilerin profilini çıkarmak bir dereceye kadar mümkün olabilmıştır. 2007 yılında Sincar (Irak)'da ABD ordusu tarafından el Kaide'ye ait dokümanlar İslami referanslı ikinci dönem yabancı savaşçılara ait profili anlamamızı sağlamaktadır.²⁸ Üçüncü dönem yabancı terörist savaşçıların ise sosyal medyayı ve hükümetlerin paylaştığı verileri analiz eden raporlardan anlamak mümkündür.

Sincar kayıtları ABD West Point Kara Harp Okulu Terörle Savaş Merkezi (*Combating Terrorism Center at West Point – CTC*) tarafından incelenmiş ve 2008 yılında yayımlanmıştır.²⁹ Bu rapora göre Irak'ta savaşan yabancı savaşçıların büyük bir kısmı Suudi Arabistan ve Libya'dan gelmişler ve Suriye bu yabancı savaşçı şebekelerinin oluşumunda etkin bir rol oynamışlardır. Yabancı savaşçılar İnternet yoluyla değil yerel şebekeler vasıtasıyla örgüte devşirilmişlerdir. Bu dönemdeki yabancı savaşçıların "Gucci cihatçıları" diye Afganlılar tarafından çatışma alanlarında ikinci plana atılan birinci dönemdeki yabancı savaşçılardan daha etkin hale geldiği görülmektedir. İslami referanslı ikinci dönem yabancı savaşçılara dair bu bulgular, evrimleşmenin geldiği aşamayı göstermesi açısından önemlidir.

25 Ibid, s.4-7.

26 Daan Weggemans, Edwin Bakker ve Peter Grol, "Who Are They and Why Do They Go? The Radicalisation and Preparatory Processes of Dutch Jihadist Foreign Fighters," *Perspectives on Terrorism*, Cilt 8, Sayı 4, Ağustos 2014, s.100.

27 Hegghammer, "Should I Stay or Should I Go?", s.10-12.

28 Sincar kayıtları ABD Özel Kuvvetler Komutanlığına hazırlanan yaklaşık 700 Irak el-Kaide'si mensubuna dair kayıtları içermektedir. Bu kayıtlar ABD West Point Kara Harp Okulunda bulunan Terörle Mücadele Merkezine iletilmiş durumdadır. Bu kayıtlardaki kişilerin "Harmony" adı verilen proje kapsamında yapılan ve yayınlanan analizine göre savaşçıların 595'i yabancı savaşçıdır ve hepsi Suriye üzerinden Irak'a geçmiştir.

29 Brian Fishman, *et.al., Bombers, Bank Accounts, & Bleedout; Al-Qa'da's Road in and out of Iraq*, Combating Terrorism Center at West Point, New York, 2008, s.5-9.

ElKaide'den türeyen IŞİD ise bahse konu yabancı savaşçıların üçüncü döneminde evrimleştiği noktayı göstermektedir. Yabancı savaşçıları IŞİD için önemli bir insan kaynağıdır. Seksenli yıllarda Afganistan'ın işgalinden beri bu kişilerin savaşçı yetenekleri gelişerek çatışmalarda etkin olmaya başlamışlardır. Yabancı savaşçıları genelde 25 yaş altında, orta/alt eğitim seviyesine sahip, alt/orta alt sosyo-ekonomik gruba dâhil, varoşlarda yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Bu kişilerin IŞİD tarafından devşirilmeden önce bir travma yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu travma aileden birisini kaybetme, okulda ya da iş yerinde sorun yaşama şeklinde olabilmektedir. Devşirilmelerinden hemen önce sosyal çevrelerinden koptukları ve onlarla kesinlikle herhangi bir bilgiyi paylaşmadıkları gözlemlenmektedir. Esasen IŞİD'e katılmak anlamsız hayatlarına bir amaç katmaktadır.³⁰ İnternet bu kişilerin IŞİD'e katılmalarında etkin bir rol oynamamaktadır. Etkin olan radikal cemaatlerdeki kişisel ilişkilerdir.³¹ Yabancı savaşçıları genelde yükseköğretim kurumlarında okuyan uluslararası bağlantıya sahip grup ya da kişilerle ilişkilerinin bulunduğu görülmektedir. Neden IŞİD'e katıldıkları sorusunun yanıtı ise ümmet bilinci ve bunun getirdiği sorumluluk, kolay seyahat edebilme ve karşı söylemin yoksunluğu şeklinde sıralanmaktadır.³²

Buraya kadar yabancı savaşçılara dair önce kavramsal inceleme yapıldı. Sonrasında ise İslami referanslı yabancı savaşçıları evrimleşmesi incelenerek IŞİD ile gelinen aşama ele alındı. Makalede bundan sonra, IŞİD'in yabancı terörist savaşçıları yarattığı tehdit ve bu tehdidin erken dönemde etkilerini yaşayan Türkiye örneği incelenecektir. Bu sayede IŞİD Suriye ve Irak coğrafyalarında siyaseten yenilgiye uğrasa dahi onun yabancı terörist savaşçıları dünyanın geri kalanına yarattığı tehdide dair bulgular ortaya çıkarılacaktır.

Yabancı Savaşçıları Yarattığı Tehdit ve Türkiye Örneği

Yabancı savaşçılara ilişkin yaklaşımların temel bulgularından birisi bu unsurların şiddeti bulaştırdıkları ve yaygınlaştırdıklarıdır. Makalenin bu safhasında bu akademik yaklaşımın IŞİD'in yabancı terörist savaşçılarına ilişkin erken dönem sonuçları analiz edilecektir. Türkiye'de 2014-2016 yılları arasında IŞİD'in gerçekleştirdiği eylemler yabancı savaşçılara ilişkin kuramsal yaklaşımlara uygun olarak incelendiğinde bu vakanın dünyanın geri kalanı için örnek teşkil etme kapasitesi bulunmaktadır. Bu çerçevede analizde önce yabancı savaşçıları yarattığı tehdit; sonrasında ise Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı durum incelenmiştir. Bu teorik yaklaşımın yanında pratikte Türkiye'nin içinde bulunduğu duruma dair bazı faktörler Türkiye'nin örnek vaka olarak seçilmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle 2015 yılına kadar Suriye sınırından IŞİD'e katılan yabancı savaşçıları Türkiye üzerinden bölgeye seyahat etmesi bir vakadır.³³ Bunun da ötesinde Türkiye'nin IŞİD ile 2016 yılının ilk ayları itibarıyla yaklaşık yüz kilometrelik bir sınırı bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin IŞİD'e karşı kurulan Uluslararası Koalisyonun üyesi olması durumu daha da karmaşıklştırmaktadır.

2016 yılının başı itibarıyla IŞİD'in yabancı savaşçıları sayısı hakkındaki tahminler 30.000 civarında bir rakamı göstermektedir. Karşılaştırma yapma açısından örnek vermek gerekirse bu rakam

30 Weggemans, Bakker ve Grol, "Who Are They and Why Do They Go?", s.108.

31 Joseph A. Carter, Shiraz Mayer ve Peter R. Neumann, #Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks, the International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), King's College, Londra, 2014, s.7.

32 Shiraz Mayer, ICSR Insight: British Foreign Fighters in Syria, the International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), King's College, Londra, 2014.

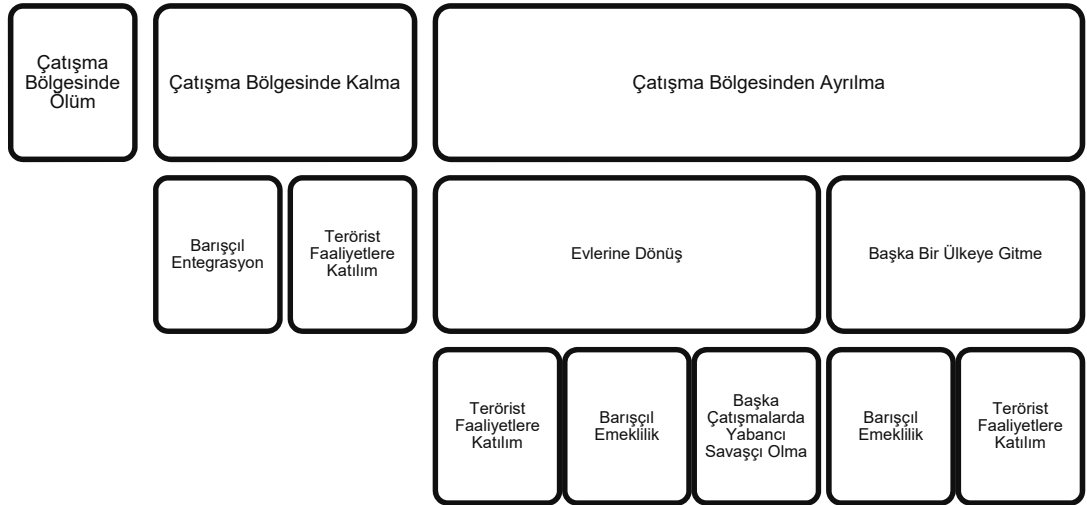
33 Haldun Yalçınkaya, "Yabancı Terörist Savaşçılara Karşı Uluslararası İşbirliği: Türkiye Tecrübesi", Orsam Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi, No.22, Şubat 2015. <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/22/22tr.pdf> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016)

İspanya İç Savaşında 30-60.000 arasında bir sayıya ve Afganistan'da (1979-2015) ise toplamda 11-26.000 arasında bir sayıya ulaşmaktadır. Bu rakam Teksas'ta (1835-1836) ve Saraybosna'da (1991-1995) 3.000 civarına ulaşmaktaydı.³⁴

Malet, 1816-2005 arasındaki dönemi incelediği çalışmasında,³⁵ bahse konu dönem içerisindeki çatışmalarda yer alan yabancı savaşçı sayısının dörtte birinin sefeli cihatçı hareketler olduğunu tespit etmiştir. Bunun anlamı yabancı savaşçıların dönemsel bir şekilde günümüzde sefeli cihatçı bir davaya sahip oldukları ve başka güdülerin de yabancı savaşçıları seferber edebileceğidir. Varlığını IŞİD içerisinde anlamlandıran akımın temel motivasyonu ise İslami aşırıcılıktır. Ancak, IŞİD tecrübesinden elde edilecek bakış açısı yabancı savaşçılık fenomeninin etkilerini “dava”dan bağımsız bir şekilde gösterme kapasitesine sahiptir.

Seferli cihatçı yabancı savaşçıların evrimleşmesindeki ilk iki dönemde (IŞİD öncesi dönem) elde edilen verilerin analizi, bu kişilerin çatışmalar sona erdiğinde nasıl bir eğilimde olduğu hakkında bir bakış açısı sunmaktadır (Grafik-1). Yabancı savaşçıları temel olarak üç farklı gelecek beklemektedir: Çatışmalar esnasında ölmek, çatışma bölgesinde kalmak ve çatışma bölgesinden ayrılmak. Çatışma bölgesinde kalanlar ya buldukları topluma uyum sağlamak ya da bölgede terörist faaliyetlere devam etmektedirler. Çatışma bölgesinden ayrılanlar ise ya evlerine dönmekte ya da başka bir ülkeye gitmektedirler. Evlerine dönenlerin bir kısmı bir anlamda emekli olup barışçıl biçimde yaşarlarken diğer bir kısmı ya tekrar terörist faaliyetlere katılmakta ya da yeni ortaya çıkan çatışmalarda yabancı savaşçı olmaktadır. Evleri yerine başka bir ülkeye gitmeyi tercih edenlerin de evlerine dönenler gibi hareket ettikleri görülmektedir.

Grafik-1 Tarihsel Eğilimler Işığında Yabancı Savaşçıların Gidişatları³⁶

34 David Malet, "Foreign Fighter Mobilization and Persistence in a Global Context", *Terrorism and Political Violence*, Cilt 27, Sayı 3, 2015, s.463.

35 Ibid., s.462.

36 Jeanine de Roy van Zuijdewijn ve Edwin Bakker, *Returning Western Foreign Fighters: The Case of Afghanistan, Bosnia and Somalia*, International Centre for Counter-Terrorism Background Note, Lahey, Haziran, 2014, s.10

Yabancı savaşçıların çatışma bölgesinden ayrıldıktan sonra başka çatışmalara katılması ya da terörist faaliyetlerde bulunması, şiddeti başka coğrafyalara bulaştırma etkisi yaratmaktadır. Çatışma alanından evlerine ya da üçüncü bir ülkeye dönenlerin bir terör eylemine müdahil olma ihtimali de geri tepme etkisi (*blowback effect*) yaratmaktadır.³⁷ Bununla ilgili geçmişteki tecrübeler bize teorik olarak geri dönenlerin dokuzda birinin şiddet içeren terör eylemlerine yeniden katıldıklarını göstermektedir.

Sincar kayıtlarının (Bahar 2006-Yaz 2007) analizinde, selefi cihatçı hareketin Irak'tan başka coğrafyalara "geri tepme" olasılığının yüksek olduğu, Suriye iç savaşından yıllar önce tespit edilebilmiştir. Bu değerlendirmenin en önemli dayanağı ise bu savaşçıların savaş alanında edindikleri tecrübelerdir.³⁸ Sincar kayıtları üzerine gerçekleştirilen bir diğer önemli analiz Clinton Watts tarafından 2008 yılında yayımlanmıştır. Watts çalışmasında 563³⁹ Sincar kaydına ilaveten, Guantanamo'da tutuklu 315 kişi ve 11 Eylül saldırılarından sorumlu 19 kişiye ait kayıtları esas alan 897 kişiyi kapsayan bir veri seti kullanmıştır. Watts'ın tespitlerine göre yabancı savaşçıların %84,2'si sosyal ilişkiler yoluyla devşirilirken %6,2'si geri dönen yabancı savaşçılardır ve %6,2'si ise aile fertleri tarafından devşirilmişlerdir. Watts'ın analizinde geçen "sosyal ilişkiler"de kaynak kişiler önceki dönemlerdeki çatışmalardan dönmüş eski yabancı savaşçılardır.⁴⁰ Bu bize önceki ya da mevcut çatışmalardan olduğuna bakılmaksızın geri dönen yabancı savaşçıların geri tepme etkisinin yüksekliğini teyit etmektedir.

Yabancı savaşçılara dair geri tepme etkisini teyit eden ve vakanın boyutunu kuramsallaştıran bir diğer çalışma Thomas Hegghammer tarafından yapılmıştır. Hegghammer tarafından oluşturulan "Batıda Cihatçı Vakalar 1990-2010" (*Jihadi Plots in the West*) veri setine dayanan analizler, geri tepme kuramını desteklemektedir. Hegghammer'in çalışmasına göre üç husus ön plana çıkmaktadır. Birincisi, 1990 yılından 2010'a kadar olan dönemde yabancı savaşçı devşirme oranı gittikçe artmaktadır.⁴¹ İkincisi, her dokuz yabancı savaşçıdan biri Batıya dönerek başka terörist saldırılar gerçekleştirmektedir. Nitekim veri setinde 945 yabancı savaşçının 107'sinin geri dönerek terörist saldırı gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Giden her savaşçının belirli bir oranda çatışma alanı dışına da tehdit oluşturduğunu saptaması nedeniyle bu bulgu oldukça önemsenmektedir. Çatışma tecrübesine sahip bir şekilde dönen yabancı savaşçılar gidenlerden daha fazla tehdit barındırmaktadır. Üçüncüsü ise, bununla bağlantılı olan, savaş alanı "tecrübe"si etkisidir. Buna göre geri dönen yabancı savaşçılar diğer teröristlere oranla daha ölümcül ve yüksek oranda sonuca ulaşabilen saldırı yapma ehliyetine sahiptir. Veri setine göre tecrübelilerin yer almadığı terörist saldırıların ölümcül olma oranı %33 iken; bu oran tecrübelilerin yer aldığı saldırılarda %67'ye çıkmaktadır.⁴²

Hegghammer'in çalışması, sonuç olarak, bize dokuz terörist savaşçıdan birinin geri döndüğünde ölümcül olma olasılığı yüzde yüz oranında artan bir terörist eylem gerçekleştirdiği bulgusunu sunmaktadır. Bu oranlar geri tepme etkisini nicel anlamda teyit etmektedir. Sonuçta çatışma alanından dönen tecrübeli yabancı savaşçılar, çatışma alanına giden tecrübesiz yabancı savaşçılardan daha büyük bir tehdittir.

37 Marc Sageman, *Understanding Terror Networks*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004, aktaran Moore ve Tumelty, "Foreign Fighters and the Case of Chechnya", s.413.

38 Fishman, *et.al.*, *Bombers, Bank Accounts & Bleedout*, s.7-9.

39 Watts, Sincar kayıtlarının tercümelerini incelemiş Terörizmle Savaş Merkezinin raporunda bahsi geçen 595 kişiden, Iraklı olmadığını tespit ettiği 563'ünü yabancı savaşçı şeklinde incelemesine dâhil etmiştir.

40 Clinton Watts, "Foreign Fighters: How Are They Being Recruited? Two Imperfect Recruitment Models", *Small Wars Journal*, 22 Haziran 2008, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/foreign-fighters-how-are-they-being-recruited> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

41 Hegghammer, "Should I Stay or Should I Go?", s.6.

42 *Ibid.*, s.10-13.

Bu noktada karşımıza iki temel soru çıkmaktadır: Birincisi, “yabancı savaşçılar sorunu nasıl çözülebilir?” ve ikincisi ise “geri tepme etkisine dair elde bir bulgu mevcut mudur?” Birinci sorunun yanıtı BMGK 2178 sayılı kararında belirtildiği üzere radikalleşmeden teröristliğe geçişi engelleme, yabancı savaşçılara karşı tedbirler alma, çatışmaları sonlandırma ve topluma geri kazandırma aşamalarını gerektirmektedir. Bununla birlikte konu hakkında akademik yazındaki oldukça radikal öneriler de yer almaktadır.⁴³ Açıkçası selefi cihatçıların radikalleşmesini tersine çevirmek oldukça sorunludur. Bu tehdidin farkında olan devletler, bu kişilerin yabancı savaşçı olmak üzere kendi topraklarından çatışma bölgelerine gitmesine bir anlamda göz yummaktadır. Oysa bu durum geri dönenlerin yarattığı tehdit düşünüldüğünde bir güvenlik ikilemi doğmasına yol açmaktadır. Bu çerçevede karşımıza çıkan kısır döngü, IŞİD’in yabancı savaşçıların şiddeti dünyanın geri kalanına bulaştırmasının da nedeni olmaktadır. IŞİD’e Güney Amerika hariç dünyanın tamamından katılımların olduğu akla getirildiğinde şiddetin geri tepme ihtimalinin bu bölgeleri de kapsayacağı açıkça görülmektedir.

İkinci sorunun yanıtı ise bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. IŞİD’in bulunduğu bölgeyle komşu olan Türkiye’de 2014-2016 arasında yaşananlar bahsi geçen geri tepme etkisi bağlamında şiddetin yayılmasına dair bulgulara işaret etmektedir.

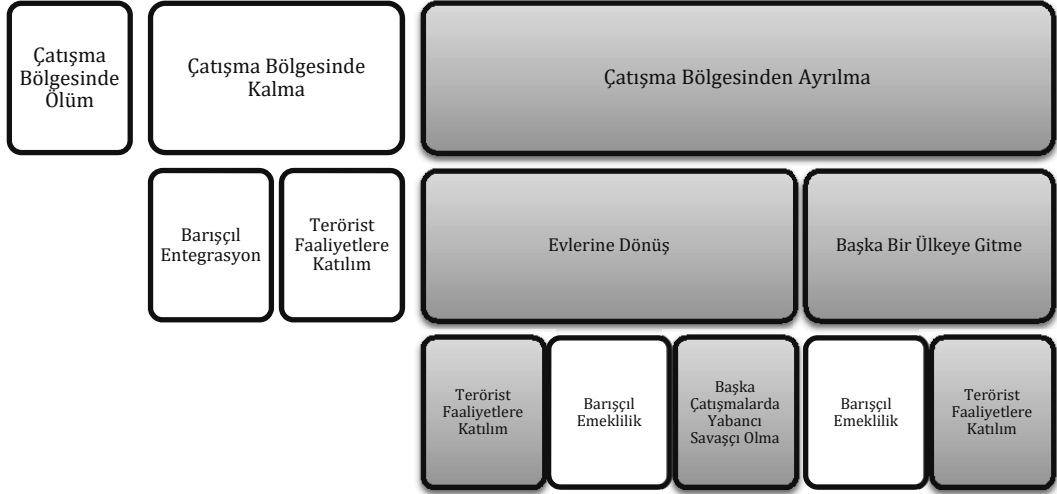
Türkiye, IŞİD kaynaklı yabancı savaşçılar dalgasından en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir.⁴⁴ Bunun akla gelen ilk nedeni Türkiye’nin IŞİD’in konuşlandığı Suriye ve Irak’a komşu olmasıdır. Ama asıl neden Türkiye’nin Suriye iç savaşının başlangıcından itibaren savaştan zarar gören sivilere yönelik olarak açık sınır politikası uygulaması nedeniyle sınırlarının geçirgenliğinin artması ve bu durumun ülkenin kırılganlığını artırmasıdır.

Türkiye’nin algıladığı tehdidin bölge dışından ülkelere kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Türkiye’den IŞİD’e devşirilen yabancı savaşçıların diğer örneklerde olduğu gibi şiddeti Türkiye’ye yayma kapasitesi bulunmaktadır. Türkiye üzerinden seyahat eden yabancı savaşçılar ise Türkiye için ilave bir tehdit yaratmaktadır. Türkiye’nin karşı karşıya olduğu üçüncü tehdit ise çatışma alanından ayrılmaya karar veren yabancı savaşçıların Türkiye’ye yerleşmeleri durumunda ortaya çıkmaktadır (Grafik-2). Devşirildikleri toplumlara uyum sağlayamamaları nedeniyle IŞİD’e katılanların çatışma alanından ayrılmaya karar verdiklerinde Batılı değerlere sahip ve nüfusunun çoğunun Müslümanlardan oluşan bir ülkeyi tercih etmesi olasılığı göz ardı edilmemelidir. Esasen bu durum bilinçli tercihin ötesinde bir zorunluluk da olabilir. Çünkü uluslararası camiada yabancı savaşçılara karşı pasaportlarının ya da vatandaşlıklarının iptal edilmesi gibi tedbirler de uygulanmaktadır. Bu durumda üçüncü ülke vatandaşı olan yabancı terörist savaşçıların geri dönmeye karar verdiklerinde Türkiye’de sıkışıp kalması olasılık dâhilindedir. Bu hususların tümü Türkiye’ye şiddetin yayılmasını tetikleyen bir etki yaratma kapasitesine sahiptir.

43 Örneğin Watts konuyu “Bırakalım Çürüsünler” diyecek boyuta dahi getirmiştir. Bkz. Clinton Watts, “Let Them Rot: The Challenges and Opportunities of Containing rather than Countering the Islamic State”, *Perspectives on Terrorism*, Cilt 9, Sayı 4, Ağustos 2015, s.156-1.

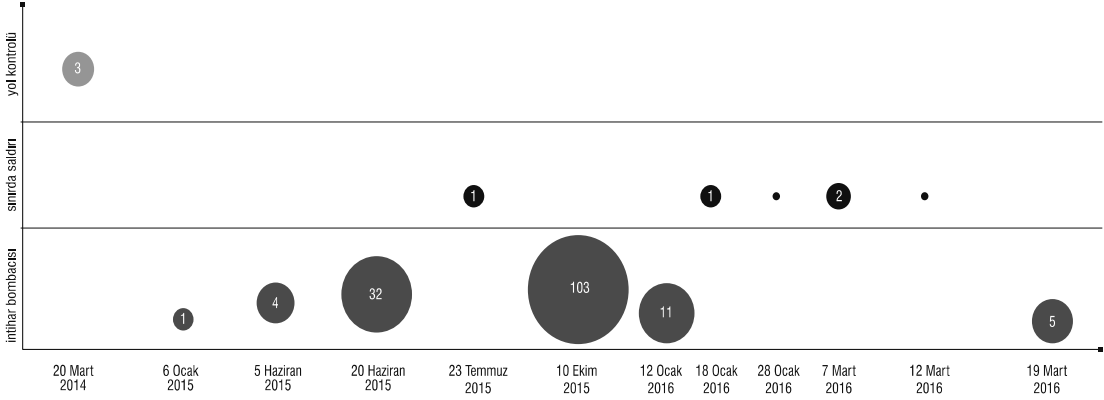
44 “Implementation of Security Council Resolution 2178 (2014) by States Affected by Foreign Terrorist Fighters,” *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Raporu S/2015/338*, 14 Mayıs 2015. http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/N1514129_EN.pdf (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

Grafik-2 Yabancı Savaşçıların Gidişatlarının Türkiye'ye Etkisi

Yukarıda teorik açıdan açıklanan Türkiye'nin algıladığı tehdidin gerçek hayatta bir karşılığı vardır. 2014 yılından itibaren Türkiye'de IŞİD kaynaklı birçok saldırı meydana gelmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'nin durumunu analiz edebilmek için Mart 2014 ile Mart 2016 arasında Türkiye topraklarında yaşanan olaylar dikkate alınarak bir veri seti hazırlanmıştır (Ek Çizelge 1). Mart 2014–Mart 2016 tarihleri arasında Türkiye'de IŞİD kaynaklı 12 saldırı gerçekleştiği görülmektedir. Bahse konu olaylar saptanırken basına yansıyan ve gerçekleştirilmiş eylemler değerlendirmeye alınmıştır. Engellenen eylemlere ilişkin medyada zaman zaman haberler yer almakla birlikte güvenlik güçlerinin engellenen girişimlerin tamamını açıklamamış olabileceğinden hareketle bunlar veri setinin dışında tutulmuştur. Gerçekleşen eylemlere ilişkin bir gizlemenin mümkün olamayacağından hareketle, eldeki veri setinin dönem içinde meydana gelen belli başlı eylemleri kapsadığı var sayılmıştır. Ayrıca amaç Türkiye'nin kendi topraklarında yabancı savaşçılardan kaynaklanan tehdidi ortaya koymak olduğu için çizelgeye coğrafi olarak sadece Türkiye içinde gerçekleşen eylemler dâhil edilmiştir. Türkiye dışında Musul Konsoloslugu personelinin kaçırılması veya Başika/İrak kampında bulunan Türk askerlerine yapılan saldırı gibi eylemler bu nedenle çizelgenin dışında tutulmuştur. Bu sayede yabancı savaşçılar konusunda Türkiye'nin algıladığı tehdidin dünyanın geri kalan coğrafyalarına yayılması durumunda yaratacağı tehdiye ilişkin bir genelleme yapmak mümkün olabilecektir.

Türkiye'de bahse konu dönem içerisinde gerçekleşen saldırılardan biri yol kontrolü esnasında; altı tanesi intihar bombacıları tarafından ve beş tanesi ise sınırdaki silahlı saldırı şeklinde gerçekleşmiştir (Grafik-3). Dolayısıyla bu eylemlerden yol kontrolü esnasında olan, Türkiye üzerinden seyahat etmekte olan yabancı savaşçıların yarattığı tehdiye; intihar bombacılarının gerçekleştirdiği eylemler geri dönen yabancı savaşçıların Türkiye'ye şiddeti yaymasına ve sınırdaki saldırılar ise IŞİD ile sınır olmanın Türkiye'ye yarattığı tehdiye ilişkin örnekler olarak sınıflandırılabilir.

Grafik-3 Türkiye’de Gerçekleşen IŞİD Bağlantılı Saldırıları ve Kayıplar

Yabancı savaşçıların bahsi geçen dönemde Türkiye’de gerçekleştirdiği eylemlerde toplamda 158 kişi hayatını kaybetmiş ve 763’den fazla kişi yaralanmıştır. Sınırdaki meydana gelen saldırılarda ise 4 ölü ve bir yaralı söz konusudur. Sınırdaki saldırıların IŞİD’in planlı ve kapsamlı saldırılarından ziyade alt düzey terörist savaşçıların gerçekleştirdiği taktik seviyede eylemler olduğunu değerlendirebiliriz.

Bu noktada IŞİD’in ilan ettiği stratejisine bakmak gerekmektedir. IŞİD, yukarıda da açıklandığı üzere öncelikle “yakın düşman”ı hedef almaktadır. Bu kapsamda IŞİD hedefleri arasında öncelik sırasına göre ilk sırada Şiiiler, ikinci sırada rakip Sünniler ve son olarak ise Müslüman olmayan diğer gruplar bulunmaktadır. IŞİD 2016 yılının başı itibarıyla Türkiye’yi hedef alma aşamasına geçmemiştir. Bu noktada yanıtlanması gereken soru “Türkiye’yi hedef almamasına rağmen Türkiye’de IŞİD kaynaklı saldırıların nasıl gerçekleştiği?” Bu soruyu yanıtlamak için bahse konu iki yıl içinde Türkiye’deki IŞİD bağlantılı eylemleri incelemek gerekir.

Türkiye’ye yönelik IŞİD bağlantılı saldırıları dört kategoride incelemek mümkündür. (Tablo-3) İlk kategorideki saldırılar Türkiye toprakları dışında gerçekleşen olup, bu makalede yabancı savaşçıların etkisi incelendiğinden detayları analize dâhil edilmemiştir. İkincisi IŞİD’in Türkiye sınırında gerçekleştirdiği taktik düzeydeki saldırılardır. Bu saldırılar Türkiye’nin IŞİD’a karşı savaşan muhalif unsurlara verdiği topçu ateş desteğine karşılık gerçekleştirdiği saldırılardır ve kısıtlı seviyede zarar vermektedir. IŞİD’in üst seviyedeki lider kadrosundan ziyade alt seviyedeki terörist savaşçılarınca gerçekleştirilen ve sınır bölgesini içeren saldırılardır. Üçüncüsü ise Türkiye üzerinden seyahat eden yabancı savaşçıları ilgilendiren saldırı kategorisi olup bir defa Ulukışla’da 20 Mart 2014 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu kategoride bir saldırı dalgasından söz edilemez; ama kuramsal açıdan var olan tehdidin gerçekliğini göstermesi açısından önemlidir. Dördüncüsü geri dönen yabancı savaşçıların gerçekleştirdiği eylemlerdir. Dönem içerisinde gerçekleştirilen altı intihar bombalaması eyleminin beş tanesi bu kategoridedir. Bir intihar bombalaması ise bir yabancı savaşçı eşi tarafından gerçekleştirilmiş olup, eylemi gerçekleştirenin statüsüne dair bir bilgi açıklanmadığından inceleme dışı bırakılmıştır. Türkiye’de yabancı savaşçıların intihar bombalamaları esnasında eylem başına ortalama 31 kişi hayatını kaybetmiş ve 151’den fazla kişi yaralanmıştır. Eylemlerin zarar verme kapasitesinin yüksekliği çatışma alanında tecrübelenen yabancı savaşçıların verdiği zararı göstermesi açısından önemlidir. Bu durum kuramsal açıdan (Grafik-2) açıklanan Türkiye’nin algıladığı tehdidin varlığının göstergesidir.

Tablo-3 Türkiye'ye Karşı İŞİD Bağlantılı Saldırıların Çeşitleri

Tip	Açıklama
1	Türkiye Toprakları Dışında Gerçekleşen Saldırıları
2	Türkiye Sınırında Gerçekleştirilen Taktik Seviyede Saldırıları
3	Türkiye Üzerinden Transit Seyahat Eden Yabancı Terörist Savaşçıların Gerçekleştirdiği Saldırıları
4	Geri Dönen Yabancı Terörist Savaşçıların Gerçekleştirdiği Saldırıları

Türkiye'deki İŞİD kaynaklı eylemler ile Batı'da gerçekleşen İŞİD bağlantılı eylemlerle karşılaştırıldığında bir başka önemli husus ortaya çıkmaktadır. Hegghammer ve Nesser'in Batı'da (Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya) Eylül 2014-Temmuz 2015 arasında meydana gelen saldırılara ilişkin gerçekleştirdiği çalışmasında eylemlerin çoğunluğunun sempatizanlar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.⁴⁵ Sempatizanların eylemleri, İŞİD sözcüsü Abu Muhammed el Adnani'nin sempatizanlara buldukları yerlerde eylem yapmaları çağrısının 22 Eylül 2014 tarihinde İnternet ortamında yayımlanmasından sonra başlamıştır.⁴⁶ El Adnani'nin çağrısından sonraki dönemi kapsayan araştırma, Batı'daki 9 eylemin 8 tanesinin çatışma alanı tecrübesine sahip olmayan sempatizanlar tarafından gerçekleştirildiğini tespit etmektedir.⁴⁷ Bunun anlamı Batı'da yapılan eylemleri geri dönen yabancı savaşçılara nazaran daha az tecrübeye sahip sempatizanların gerçekleştirdiğidir. Türkiye'de ise durum bundan farklıdır. İŞİD'e katılmak isteyenler coğrafyanın sunduğu imkânlarla sözde İslam devleti topraklarına "hicret" edebilmektedirler ve dolayısıyla sempatizanlar çatışma bölgesine erişebilmeleri nedeniyle Türkiye'de eylem yapmamaktadırlar. Başka bir ifade ile 2014-2015 yılları arasında Batı'daki İŞİD eylemleri sempatizanlar; Türkiye'deki eylemler ise dönen yabancı savaşçılar tarafından gerçekleştirilmiştir.⁴⁸

Esasen Türkiye'nin bu yabancı savaşçı saldırı dalgasından en çok etkilenen ülke olarak yaşadıkları, dünyanın geri kalanı için bir gösterge niteliğindedir. Bu, saldırı dalgasının yayılması durumunda, geri dönen yabancı savaşçıların dünyanın geri kalan bölgelerinde sempatizanların gerçekleştirdiğinden daha ölümcül eylemleri yapabileceği anlamına gelmektedir. Hatta yabancı savaşçıların evrimleşerek kapasitelerini artırdıkları gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, ilerideki eylemlerinin şiddetinin artması beklenmelidir.

Sonuç

İŞİD'in eylemleri ve liderleri el-Bağdadi'nin çağrısı ile çatışma bölgesine akın eden yabancı savaşçılar, tarihte ilk defa görülen bir akımı yaratmamaktadırlar. Yabancı savaşçılar, esasen ulus devletin ortaya çıkışından beri başka coğrafyalara giderek idealist bir fedakârlıkla çatışma alanlarında yer almışlardır.

45 Thomas Hegghammer and Petter Nesser, "Assessing the Islamic State's Commitment to Attacking the West", *Perspectives on Terrorism*, (çevrimiçi dergi) Cilt 9, Sayı 4, 2015, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/440/html> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

46 El-Adnani'nin 42 dakikalık açıklamasının Türkçe çevirisi için Bkz. <http://www.adimlardergisi.com/seyh-adnaniden-gundeme-dair-aciklamalar-tam-tercume/> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).

47 Hegghammer ve Nesser, "Assessing the Islamic State".

48 Bu makalenin yanıt aradığı soru Türkiye'nin İŞİD'a karşı aldığı tedbirleri içermediğinden ele alınmamıştır. Türkiye'nin bu yönde aldığı tedbirler ve mücadelesine ilişkin Bkz. Murat Yeşiltaş, *et.al.*, "Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ ile Mücadelesi", *SETA Raporu*, Ankara, 2016. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160609175520_sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi-pdf.pdf (Erişim Tarihi 30 Haziran 2016).

1980’li yıllardan itibaren, Afganistan’ın işgali ile başlayan İslami referanslı aşırı unsurlara sahip cihatçı hareketin yarattığı dalga, IŞİD ile günümüzde en tepe noktasına erişmiştir. Ancak, özellikle yabancı savaşçılara yönelik iki binli yılların ilk on yılında el Kaide merkezli çalışmaların bize sunduğu kuram, IŞİD’in yabancı terörist savaşçıların şiddeti dünyanın geri kalan bölgelerine yayma kapasitesini ortaya koymaktadır.

Yabancı savaşçılar, vücudun bir organındaki kanserin diğer organlara bulaşması şeklinde ifade edilebilecek bir metastaz etkisine sahiptir. Bu analogiden hareketle, yabancı savaşçılar çatışma alanlarında tecrübelenerek şiddeti diğer coğrafyalara taşımaktadır. Ayrıca geri dönen yabancı savaşçılar ölümcüllüğü yüksek terör eylemleri gerçekleştirebilme kapasitesine sahiptirler. Bu duruma, yabancı savaşçıların evrimleştiği ve dolayısıyla savaşma kapasitelerinin arttığı bulgusunu da eklemek gerekir. Bu kurama dair ilk bulgu Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı IŞİD kaynaklı saldırılardır ve bahse konu geri tepme etkisinin gerçekleşmeye başladığının ilk göstergesini teşkil etmektedir. 2016 yılında Fransa, Belçika ve ABD’de meydana gelen IŞİD kaynaklı terör eylemleri de yayılmanın başladığının habercisi şeklinde değerlendirilmelidir. Hatta IŞİD karşıtı Koalisyon bu örgütü Irak ve Suriye topraklarından başarıyla ortadan kaldırırsa dahi örgütün yarattığı şiddetin yabancı savaşçılar vasıtasıyla yayılmasının önemli bir mesele olarak devletlerin karşısında yerini alacağı bilinmesi gerekmektedir.

BM’nin yabancı terörist savaşçı tanımlaması üye devletlere hukuki altyapılarını geliştirme imkânı vermektedir. Bu husus çağdaş hukuk paradigmasını değiştirme kapasitesine sahip olup hukukçular arasında tartışılmaya değer bir konudur. Bunun ötesinde, “geri dönen yabancı savaşçının giden yabancı savaşçıdan daha tehlikeli olduğu” yönündeki bakış açısıyla, devletlerin kendi topraklarından çatışma alanlarına geçen savaşçıları engellemek için ne türde kısıtlayıcı tedbirler alması gerektiği konusu da üzerinde çalışılması gereken bir diğer husustur. Sorunun geldiği boyutu şiddetin bulaşması açısından ele aldığımızda, geri dönen savaşçıların topluma geri kazandırılması ve radikalleşmelerinin tersine çevrilmesi, şiddetin yayılmasına karşı alınacak son aşama tedbiri şeklinde karşımızda durmaktadır. Bu noktada devletlerin ortak fayda yerine kendi çıkarlarını öne almasının yaratacağı sorunların yansımaları beklenmelidir. Örneğin günümüzde BM merkezli yaptırımlarda özellikle üzerinde durulan konu IŞİD’in yabancı terörist savaşçılarına yöneliktir. Ancak yabancı savaşçıların günümüzde sadece IŞİD merkezli ele alınması dar bir bakış açısıdır. Çatışma alanlarının evrimleşmiş bu yeni olmayan aktörlerinin geri tepme etkisi sadece IŞİD ile sınırlı olmayıp, konunun diğer terör örgütleri açısından da değerlendirilmesi gerekir. Sonuç olarak, günümüzdeki yabancı savaşçılar bugüne kadar evrimleşerek şiddet kapasitelerini artırmış olup, yabancı savaşçıların evrimleşmeye devam ederek daha büyük tehdit yaratması beklenmelidir.

Kaynakça

- Azzam, Abdullah. *Join the Caravan*, (Eng. Version, 1987) http://archive.org/stream/JoinTheCaravan/JoinTheCaravan_djvu.txt (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016).
- Bakke, Kristin M. *Copying and Learning from Outsiders? Assessing Diffusion from Transnational Insurgents in the Chechen Wars*, PRIO Working Paper, 9 Kasım 2010.
- Barrett, Richard *et.al.* *Foreign Fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq*, The Soufan Group, Aralık 2015.
- BM Güvenlik Konseyi 2178 sayılı kararı, paragraf 8. http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/SCR%202178_2014_EN.pdf (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016).
- Bryan, Ian. "Sovereignty and the Foreign Fighter Problem", *Orbis*, Cilt 54, Sayı 1, Kış 2010, s.115–129.
- Byman, Daniel L.. "Comparing Al Qaeda and ISIS: Different Goals, Different Targets", Brookings Institution, 29 Nisan 2015 <https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).
- Ciluffo, Frank Cozzens, A. Jeffrey ve Magnus Ranstorp. *Foreign Fighters: Trends, Trajectories, and Conflict Zones*, Homeland Security Policy Institute, Washington, DC , 1 Ekim 2010.
- Carter, Joseph A., Shiraz Mayer ve Peter R. Neumann. #Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks, the International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), King's College, Londra, 2014.
- Demir, Hilmi. "Selefilik Kimdir, Selefilik Nedir?," 21.yy Türkiye Enstitüsü, *Teostrateji Araştırma Merkezi Yayını*, 30 Haziran 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/teostrateji-arastirmalari-merkezi/2014/06/30/7681/selefilik-kimdir-selefilik-nedir> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016).
- Felter, Joseph ve Brian Fishman. *Al-Qaida's Foreign Fighters in Iraq: a First Look at Sinjar Records*, Combating Terrorism Center at West Point, 2007.
- Fishman, Brian. "After Zarqawi: the Dilemmas and Future of Al Qaeda in Iraq", *The Washington Quarterly*, Cilt. 29, Sayı. 4, 2006, s.19-32.
- Fishman, Brian *et.al.* *Bombers, Bank Accounts, & Bleedout; Al-Qa'da's Road in and out of Iraq*, Combating Terrorism Center at West Point, New York, 2008.
- Hegghammer, Thomas. "Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting", *American Political Science Review*, Cilt 107, Sayı 1, Şubat 2013, s.1–15.
- Hegghammer, Thomas. "The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad", *International Security*, Cilt 35, Sayı 3, Kış 2010, s.53-94.
- Hegghammer, Thomas and Petter Nesser. "Assessing the Islamic State's Commitment to Attacking the West", *Perspectives on Terrorism*, (çevrimiçi dergi) Cilt 9, Sayı 4, 2015, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/440/html>
- Kutlu, Mehmet Necati. "Yeni Bilgiler Işığında 'Rafael de Nogales Mendez'", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM) Dergisi*, Sayı 16, 2004, s.191-213.
- Malet, David. *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*, Oxford University Press, New York, 2013.
- Malet, David, "Foreign Fighter Mobilization and Persistence in a Global Context", *Terrorism and Political Violence*, Cilt 27, Sayı 3, 2015, s.454-473.
- Mayer, Shiraz. *ICSR Insight: British Foreign Fighters in Syria*, the International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), King's College, Londra, 2014.
- Mendelsohn, Barak. "Foreign Fighters – Recent Trends", *Orbis*, Cilt 55, Sayı 2, Bahar 2011, s.189-202.
- Moore, Cerwyn ve Paul Tumelty. "Foreign Fighters and the Case of Chechnya: A Critical Assessment", *Studies in Conflict and Terrorism*, Cilt 31, Sayı 5, 2008, s.412–433.

- Neumann, Peter. "Suspects into Collaborators: Assad and the Jihadists", *London Review of Books*, Cilt 36, Sayı 7, 3 Nisan 2014, s.19-21.
- Pape, Robert A. ve James K. Feldman. *Cutting the Fuse: The Explosion of Global Suicide Terrorism and How to Stop It*, The University of Chicago Press, Chicago, 2010.
- Sageman, Marc. *Understanding Terror Networks*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004.
- States Affected by Foreign Terrorist Fighters. "Implementation of Security Council Resolution 2178, *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Raporu S/2015/338*, 14 Mayıs 2015. http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/N1514129_EN.pdf (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016).
- Tangör, Burak ve Yalçınkaya, Haldun. "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler," *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25, Bahar 2010, s.127-135.
- Watts, Clinton. "Let Them Rot: The Challenges and Opportunities of Containing rather than Countering the Islamic State", *Perspectives on Terrorism*, Cilt 9, Sayı 4, Ağustos 2015, s.156-1.
- Weggemans, Daan, Edwin Bakker ve Peter Grol. "Who Are They and Why Do They Go? The Radicalisation and Preparatory Processes of Dutch Jihadist Foreign Fighters," *Perspectives on Terrorism*, Cilt 8, Sayı 4, Ağustos 2014, s.100-110.
- Williams, Brian Glyn. "On the Trail of the 'Lions of Islam': Foreign Fighters in Afghanistan and Pakistan, 1980-2010," *Orbis*, Cilt 55, Sayı 2, Bahar 2011, ss. 216-239.
- Yalçınkaya, Haldun. "Son Gelişmeler Işığında Terörle Mücadele Küresel Forumu ve İşlevi," *Dış Politika Analizi*, 28 Eylül 2014, <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4238?s=orsam|turkish> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016)
- Yalçınkaya, Haldun. "Yabancı Terörist Savaşçılara Karşı Uluslararası İşbirliği: Türkiye Tecrübesi," *Orsam Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi*, No.22, Şubat 2015. <http://www.orsam.org.tr/files/Degerlendirmeler/22/22tr.pdf> (Erişim Tarihi 30 Ocak 2016)
- Yeşiltaş, Murat, et.al., "Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ ile Mücadelesi," *SETA Rapor*, Ankara, 2016. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160609175520_sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi-pdf.pdf (Erişim Tarihi 30 Haziran 2016).
- Zuijdewijn, Jeanine de Roy van ve Edwin Bakker. *Returning Western Foreign Fighters: The Case of Afghanistan, Bosnia and Somalia*, International Centre for Counter-Terrorism Background Note, Lahey, Haziran 2014.

EK Çizelge**Türkiye Topraklarında Gerçekleşen IŞİD Kaynaklı Saldırıları (Mart 2014-Mart 2016)**

Tarih	Yer	Vaka	Kayıp	Eylemi İcra Eden	Eylemi İcra Edenin Statüsü
20 Mart 2014	Ulukışla, Niğde	Yol Kontrolü Esnasında Çatışma	3 ölü (1 Jandarma Astsubay, 1 Polis Memuru, 1 sivil) yaralı (1 sivil, 7 Jandarma)	Cendrim Ramadasi (İsviçre Vatandaşı) Benyamin Xu (Almanya Vatandaşı) Muhammed Zakini (Makedonya Vatandaşı)	Yabancı Savaşçı (YS) (transit geçiş yaparken)
6 Ocak 2015	Sultanahmet, İstanbul	İntihar Bombacısı	1 Polis Memuru	Diana Ramazowa (Rusya Vatandaşı)	Uyuyan hücre ya da geri dönen bir YS eşi
5 Haziran 2015	Diyarbakır	İntihar Bombacısı	4 sivil ölü 402 sivil yaralı	Orhan G. (Türkiye Vatandaşı)	Yabancı Savaşçı (geri dönen)
20 Haziran 2015	Suruç, Şanlıurfa	İntihar Bombacısı	32 sivil ölü 100+ sivil yaralı	Şeyh Abdurrahman Alagöz (Türkiye Vatandaşı)	Yabancı Savaşçı (geri dönen)
23 Temmuz 2015	Kilis	Sınırdaki Silahlı Çatışma	1 Askeri Kayıp	5 IŞİD Terörist Savaşçı	Terörist Savaşçı
10 Ekim 2015	Ankara	İntihar Bombacısı	103 Ölü, 200+ yaralı	Yunus Emre Alagöz (Türkiye Vatandaşı)	Yabancı Savaşçı (geri dönen)
12 Ocak 2016	Sultanahmet, İstanbul	İntihar Bombacısı	11 ölü, 14 yaralı	Nabil Fadli (Suriye Vatandaşı)	Yabancı Savaşçı
18 Ocak 2016	Kilis, Gaziantep	Roket Saldırısı	1 ölü, 1 yaralı	IŞİD Silahlı Grubu	Terörist Savaşçı
28 Ocak 2016	Karkamış, Gaziantep	Sınırdaki Silahlı Saldırı	Yok	IŞİD Silahlı Grubu	Terörist Savaşçı
7 Mart 2016	Kilis, Gaziantep	Sınırdaki Roket Saldırısı	2 ölü, 2 yaralı	IŞİD Silahlı Grubu	Terörist Savaşçı
12 Mart 2016	Kilis, Gaziantep	Sınırdaki Silahlı Saldırı	Yok	IŞİD Silahlı Grubu	Terörist Savaşçı
19 Mart 2016	Taksim, İstanbul	İntihar Bombacısı	5 ölü, 39 yaralı	Mehmet Öztürk	Yabancı Savaşçı (geri dönen)